

НАУЧНИ МЕТОД И МЕТОД СОЦИОЛОГИЈЕ

МЕТОДОЛОГИЈА

- ▶ грана логике, један њен део
- ▶ проучава метод и развија његова логичка начела
- ▶ Циљ :
 - да открије, опише и објасни методе научног сазнања, да покаже и објасни начине долажење до научних сазнања.

Предмет

- ▶ општа методологија
- ▶ методологије појединих научних области
- ▶ посебне методологије појединих наука, тј. научних дисциплина

Класификација
методологије

- ▶ **methodos** – пут ка нечему

Порекло речи

- ▶ Метод означава начин мишљења, начин истраживаа стварности ради стицања што истинитијег и објективнијег сазнања.

Одређење

Елементи научног метода:

- ▶ *методолошки приступ*
- ▶ *методолошки поступак*
- ▶ *техничке методе*

Класификација научних метода:

- ▶ опште методе: метафизички и дијалектички;
- ▶ општенаучне методе: експеримент, аксиоматски метод, статистички метод и метод моделовања;
- ▶ основне посебне методе: анализа, синтеза, апстракција, конкретизација, дедукција, индукција итд.
- ▶ опште методе одређених наука;
- ▶ методе прикупљања података и
- ▶ методе обраде података

МЕТОД СОЦИОЛОГИЈЕ

- ▶ степена заинтересованости за изучавање друштвених појава
- ▶ од схватања улоге научног сазнања
- ▶ схватања научника о друштву
- ▶ степен развијености истраживачких техника

- позитивистички,
- функционалистички,
- структуралистички,
- дијалектички и
- метод разумевања.

Од чега зависи развој
метода?

Методе у социологији

ФАЗЕ У ПОСТУПКУ НАУЧНОГ ПРОУЧАВАЊА

1. Одређивање проблема и предмета истраживања и постављање хипотеза
2. Израда плана истраживања
3. Прикупљање података
4. Сређивање и класификација података
5. Закључивање о појави и израда извештаја

или

Научно објашњење и проверавање

1. ФАЗА

- ▶ обезбеђује везу између предмета истраживања и тоталитета друштвене појаве
- ▶ чиниоци који утичу на проблем истраживања:
 - друштвени
 - научни

Проблем истраживања

- ▶ шта ћемо истраживати у оквиру једне друштвене појаве
- ▶ полази се од постојећих сазнања о појавама.
- ▶ Теоријско одређење: анализа теоријских сазнања.
- ▶ Операционално одређење – веза између предмета истраживања и хипотезе:
 - временско
 - просторно
 - дисциплинарно

Предмет истраживања

Циљ истраживања:

▶ Научни

- Научна дескрипција
- Научна класификација и типологизација
- Научно откриће
- Научно објашњење
- Научна прогноза

▶ Друштвени

- Одредити непосредну сврху истраживања (практичну употребљивост истраживања)

ХИПОТЕЗА

Шта су хипотезе?

- мисаоне претпоставке о предметима који се истражују.
- Изражавају се у облику става:
 - утврђују шта истражујемо
 - усмеравају истраживање

Особине:

- мора да буде одређена
- не сме да садржи вредносне елементе
- мора да буде теоријски и/или емпиријски проверљива

ВРСТЕ ХИПОТЕЗА:

- ▶ Према предмету истраживања:
 - теоријске и емпиријске
- ▶ По степену општости:
 - општа, посебне и појединачне
- ▶ Нулта хипотеза:
 - негативно формулисана став
- ▶ Радна хипотеза
 - на почетку истраживања и може се мењати временом

2. ФАЗА

- ▶ План истраживања је продужетак прве фазе.
- ▶ Садржи:
 1. термински план
 2. план кадрова
 3. план средстава:
 - финансијски план
 - план простора
 - план техничких средстава

3. ФАЗА

Посматрање

Испитивање

- Интервју
- Анкетирање
- Тестирање

Анализа садржаја

Историјско компаративна метода

...

Посматрање

- ▶ чулно опажање појава и процеса
- ▶ Чиниоци посматрања:
 - перцепција (чулно опажање)
 - аперцепција

Које појаве могу да се истражују овом методом?

- ▶ а) непосредно
б) посредно
- ▶ а) посматрање са учествовањем
б) посматрање без учествовања
в) посматрање преко учесника

Врсте посматрања

Испитивање

- ▶ Састоји се из: вербалне провокације и вербалног реаговања.
- ▶ Прикупљање података писаним и усменим путем.

Које појаве могу да се истражују овом методом?

Према модалитетима одговора

- отвореним – слободним одговорима
- везаним одговорима – понуђени модалитети одговора
- мешовитим одговорима

Према односу питање – предмет испитивања:

- директна
- индиректна

Питања

СТРАТЕГИЈА ИСПИТИВАЊА

1. Психолошка стратегија (руши баријере испитивач–испитаник. Води се рачуна о месту и времену истраживања, редоследу питања, ...)

2. Логичка стратегија – организација садржаја питања:

2.1. *Модел левка*

2.2. *Модел батерије питања*

2.3. *Полидетерминистички модел*

Технике испитивања

- ▶ Интервју
- ▶ Анкета
- ▶ Тест

Узорак истраживања

- ▶ прост (случајан)
- ▶ стратификовани (сложени)
- ▶ систематски узорак

Узорак вероватности,
тзв. пробаблистички

- ▶ квотни узорак
- ▶ пригодни узорак
- ▶ намерни узорак
- ▶ узорак „снежна грудва“

Невероватносни узорак

Величина узорка зависи од величине популације.

Код малих популација - мањих од 1.000 индивидуа - обично 30%

За умерено велике популације (оне од 10.000 и више) - 10%

Код великих популација (оних које броје више од 150.000 јединки) – 1%

За врло велике популације (преко 10 милиона) - 0,025%

Интервју

- ▶ Непосредно, усмено прикупљање података
- ▶ Инструмент интервјуа је основа/подсетник за разговор.
- ▶ Испитивач бележи одговоре.

- ▶ Неусмерени
- ▶ Усмерени:
 - усмерени оријентациони интервју
 - дириговани интервју
 - ригорозни интервју
- ▶ Индивидуални, групни и колективни

Врсте интервјуа

Анкета

- ▶ Писмено општење између испитивача и испитаника.
- 1. Анкета са *формализованим* упитником: прецизно дефинисана питања и модалитети одговора. Број модалитета приближно исти (од 2 до 9)
- 2. Анкета са *неформализованим* упитником: добро формулисана питања без одговора

ТЕСТ

- ▶ Користи се да би се сазнало колико је од онога што је дефинисано као право решење присутно у свести појединца или применљиво.
- ▶ Између експеримента, посматрања и анкетирања

- ▶ Тест је стандардизовани поступак помоћу кога се систематски утврђеним стимулансима изазивају реакције на основу којих се два или више испитаника пореде.
- ▶ Спроводи се у сврху показивања знања и вештина приликом неког одабира.
- ▶ Врсте тестова:
 - по предмету мерења: *тестови знања, способности и личности*;
 - по начину задавања: *групни и индивидуални*,
 - по начину испитивања: *вербални и невербални*.

Анализа садржаја

- ▶ Анализа садржаја докумената:
квантитативна и квалитативна
- ▶ Користи се у истраживању
 - Постојећег научног фонда
 - Као метод прикупљања података.
- ▶ Примена:
 - Истраживање одређеног документа
 - Истраживање одређене појаве посредством документа
 - Као извор података

- ▶ мери се учесталост (фреквенција) појављивања основне јединице анализе (нпр. речи демократија или речи жена) у истраживаном материјалу.
- ▶ Нпр. реч „жена“:
 - најпре идентификује у тексту,
 - потом се пребројавају њена појединачна појављивања и
 - на крају се резултат исказује кроз табелу учесталости.

Квантитативна

- ▶ подразумева проналажење и придавање квалификација већ издвојеном, разврстаном и пребројаном материјалу.
 - Нпр. Пребројавање улоге у којима се жене спомињу: мајке, сестре, супруге, припаднице одређених професија (лекарке, политичарке, естрадне звезде...).
- ▶ Издвоје се сви текстови и слике/карикатуре о женама:
 - положај жена у друштву,
 - пишу о успешној улози коју је остварила жена,
 - борби да победи болест

Квалитативна

КОМПАРАТИВНО ИСТОРИЈСКА МЕТОДА

- ▶ Упоређивање је један од најосновнијих поступака у научном сазнавању.

- ▶ Користи се за упоређивање:
 1. исте друштвене појаве у истим друштвима у разним његовим периодима
 2. упоређивање једне друштвене појаве у различитим типовима друштва
 3. упоређивање појаве у различитим друштвима истог типа

4. ФАЗА

- ▶ Сређивање прикупљених података врши се већим бројем операција. У оквиру ове фазе обавља се:
 - а) контрола података
 - в) обрада и исказивање података у виду групних исказа, као што су серије, табеле, графикони и сл.

Контролом података:

- ▶ Откривају се и отклањају грешке при прикупљању података
- ▶ Обухвата:
 - техничку контролу (отклањају се грешке при коришћењу инструмента код испитивања.
 - логичку контролу (када се ради о субјективним ставовима контрола се врши на основу контролних питања)

Обрада података

Дистрибуција фреквенција:

исказује учесталост. Омогућава израчунавање процената, аритметичке, геометријске и хармонијске средине, као и модуса и медијане.

Израчунавање процената:

Директно упоређивање је могуће уз претварање апсолутних вредности у проценте, под условом да је апсолутни збир изједначен са 100. Израчунавајући проценте у оквиру скупина, дистрибуције постају упоредиве.

Аритметичка средња вредност – просек:

Количник између збира свих вредности обележја скупа и броја јединица скупа.

Ні– квадрат тест:

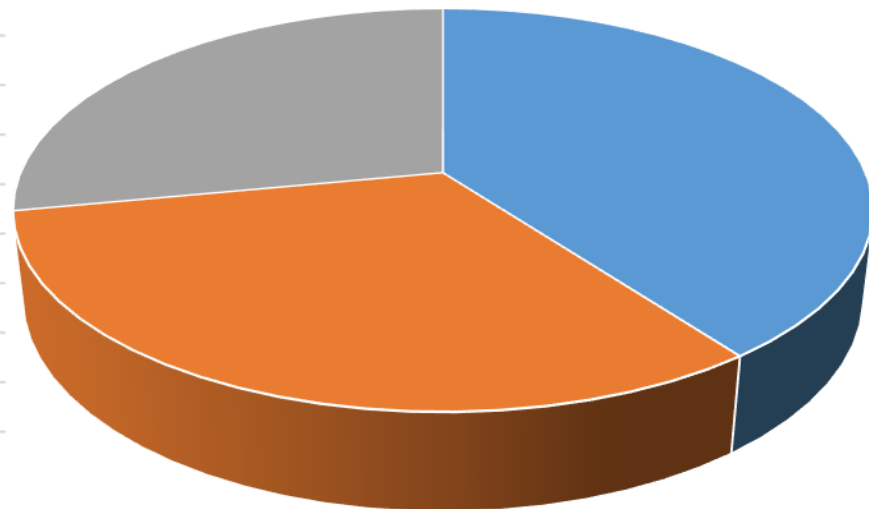
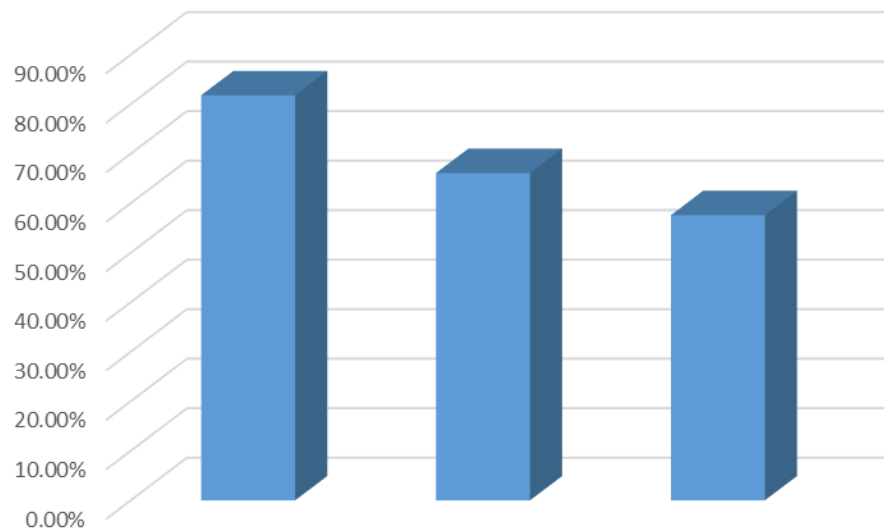
Примењује се за тестирање хипотеза.

Исказивање података

- Текстуално
- Табеларно

	N	%

- Графички

Анализа података

- мисаона активност уопштавања података и формирања одговора на питања садржана у хипотезама; то је провера хипотеза помоћу прикупљених података.
- Ова фаза претходи научном закључивању.

5. ФАЗА

- ▶ Закључци морају бити:
 - Јасни и прецизни
 - Логички оправдани и конзистентни
 - Емпиријски поткрепљени
 - Теоријски релевантни
- ▶ Презентација података мора да на што бољи начин да прикаже резултате истраживања

Литература

- ▶ Милтојевић, В., Илић–Крстић, И. (2021). *Општа социологија* (интерни материјал за припрему испита). Ниш: Универзитет у Нишу, Факултет заштите на раду у Нишу.
- ▶ Бранковић, С. (2014). *Методологија друштвеног истраживања*. Београд: Завод за уџбенике.
- ▶ Vuković, M. Todorović, D. (2020). *Osnovi sociologije*. Niš: Filozofski fakultet.
- ▶ Марковић, Д. Ж. (2003). *Општа социологија*. Београд: Савремена администрација.
- ▶ Милосављевић, С., Радосављевић, И. (2013). *Основи методологије политичких наука*. Београд: Службени гласник.
- ▶ Palant, J. (2017). *SPSS: priručnik za preživljavanje: postupni vodič kroz analizu podataka pomoću programa IBM SPSS*. Beograd: Mikro knjiga.
- ▶ Попадић, Д., Павловић, З., Жежељ, И. (2018). *Алатке истраживача*. Београд: Clío.